

**PROGRAM,
ELŐADÁSKIVONATOK,
KIRÁNDULÁSVEZETŐ**

**19. MAGYAR ŐSLÉNYTANI
VÁNDORGYŰLÉS**

2016. május 26-28.

Kozárd

be packestone-grainstone és boundstone szövetű mészkőtestek tartoznak. A bioklasztokat itt főként telepalkotó szervezetek; mohaállatok, sztromatolit jellegű telepek vagy azok töredékei alkotják. Jelen-tősek még a Serpulidae-k mészvázai, valamint a puhatestűek maradványai. A mikrofossziliákat ebben a szintben Foraminiferák képviselik. A harmadik, felső egységben packestone szövetű, koralltelep-töredékekben gazdag mészkőfoltok találhatók. A Scleractinia-k mellett puhatestűek vázmaradványai, mohaállat teleptöredékek és Serpulidae lakócsövek jellemzők. Több mészkőtömbön és *Ostrea* töredéken figyelhetők meg marószivacsok, valamint fűrő-kagylók bioeróziós nyomai.

Az eddigi megfigyelések alapján a bujádi Csirke-hegy délkeleti oldalában húzódó mészkőtestek üledékanyaga sekélytengeri környezetben, zátonyháttéri viszonyokkal jellemezhető területen halmozódott fel. A terrigén üledék mennyiségének csökkenése a víz mélyülését, esetleg az üledékép-ződési területnek a terrigén üledékforrástól való távolodását jelezheti. A mészkőben megfigyelhető bioeróziós nyomok a mésziszap konszolidálódása után alakultak ki. Ez a kemény mészkőfelszín feltá-ródására utal, ami felehetően víz alatti üledékmoz-gás eredménye volt.

A PÉCELI ORRSZARVÚ ÉS VADÁSZAI

GASPARIK MIHÁLY^{1*}, MARKÓ ANDRÁS²

¹MTM Őslénytani és Földtani Tár, 1431 Budapest, Pf. 137; gasparik@nhmus.hu

²Magyar Nemzeti Múzeum, 1088 Budapest, Múzeum krt. 14-16.; marko.andras@hnm.hu

2014 novemberének végén Pécel határában egy vízmósából pleisztocén ősszállatcsigolyák kerültek elő. Az első leletek között néhány nyak- és hátszigolya szerepelt, már ezekből látszott, hogy a maradványok egyetlen állattól származtak, az is kiderült róluk, hogy egy orrszarvú maradványai.

A későbbi leletmentések alkalmával (2014 decemberének elején, majd 2015 decemberében) összesen 12 csigolyából álló gerincoszlop-sza-kasz került elő, emellett számos egyéb vázelem, valamint a mandibula is egy darabban, azaz a bal és jobb oldali állkapocsfél egyben. Az újonnan előlkerült maradványok alapján már pontosan meg lehetett határozni a fajt, a leletek egy meglehetősen öreg gyapjas orrszarvú (*Coelodonta antiquitatis*) példányhoz tartoztak. A teljes csontváznak körül-belül egyharmada került elő, ez meglehetősen ritka leletnek számít Magyarországon.

A leletek további értékét növeli, hogy a csontok közül néhány pattintott kőeszköz is előkerült. Magyarországról nyersanyagukat és kidolgozásukat tekintve eddig csak az Istállóskői-barlang felső rétegéből kerültek elő hasonló pengeeszközök. A régészeti keltezés szerint a péceli gyapjas orrszarvú és vadászai valamikor a késő-pleisztocénnek körül-belül a 32-28 ezer évvel ezelőtti szakaszában éltek.

AZ EPIVILLAFRANKAI FAUNAVÁLTÁS KIMUTATÁSA A SOMSSICH-HEGY 2-ES LELOHELY ŐSGERINCES ANYAGÁBAN

GASPARIK MIHÁLY^{1*}, PAZONYI PIROSKA², SZENTESI ZOLTÁN¹, MÉSZÁROS LUKÁCS³, BOTKA DÁNIEL³, VIRÁG ATTILA², STRICZKY LEVENTE³

¹Magyar Természettudományi Múzeum, Őslénytani és Földtani Tár, 1431 Budapest, Pf. 137;

gasparik@nhmus.hu, crocutaster@gmail.com

²MTA-MTM-ELTE Paleontológiai Kutatócsoport, 1431 Budapest, Pf. 137; pinety@gmail.com

³ELTE Őslénytani Tanszék, 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/C

A Somssich-hegy 2-es lelőhely anyaga a pleisztocénnek egy olyan érdekes szakaszát reprezentálja, amelyet neveznek kora-pleisztocén – középső-pleisztocén átmenetnek vagy epivillafrankai időszaknak is. Az európai gerinces faunák legfőbb jellegzetessége ez idő alatt, hogy valóban átmeneti összetételt mutatnak, azaz a faunákban még megtalálunk bizonyos reliktum elemeket, amelyek a villafrankai idősebb szakszára voltak igazán jellemzőek, de mellettük már nagy számban jelennek meg új fajok, amelyek később, a középső-pleisztocén folyamán uralkodnak el. Gyakorlatilag az is elmondható az epivillafrankai faunaváltásról, hogy az ekkor megjelenő fajokból alakult ki „kicsit” később a mai, modern gerinces fauna.

A Somssich-hegy 2-es lelőhely ősgerinces anyagából a fentebbi jelenség a pocok és a cickányok körében már régebben kimutatásra került, az újabb vizsgálatok pedig igazolták ezeket az eredményeket a pocoklemmingek és a nagyemlősök körében is.

A pocoklemmingek között a szelvényben végig két faj van jelen, a *Lagurodon arankae* és a *Prolagurus pannonicus*, az előbbi az ősi, az utóbbi a fiatalabb faj.

A nagyemlősök között, a leletek gyakoriságát tekintve a kisragadozók dominálnak, közöttük is a menyétfélék és a kutyafélék. Az egyik kister-

metű Mustelidae faj méretei átmeneti értékeket mutatnak a villafrankaira jellemző, kihalt *Mustela palerminea* és a ma is élő *Mustela erminea* között. Ugyanígy az anyagban jelen lévő egyik vadkutya (vagy farkas) faj fogainak méretei is átmeneti értékeket mutatnak a villafrankai fajok (*Canis arnensis*, *Canis etruscus*) és a középső-pleisztocénre jellemző *Canis mosbachensis* között.

A kutatást az OTKA (K104506) támogatta.

A SOMSSICH-HEGY 2-ES LELŐHELY (VILLÁNYI-HG.) TAFONÓMIAI VIZSGÁLATÁNAK EREDMÉNYEI

GERE KINGA

ELTE TTK Őslénytani Tanszék, 1117 Budapest,
Pázmány Péter sétány 1/C; gere.kinga92@gmail.com

A Villányi-hegységben található Somssich-hegy 2-es lelőhely egy közel 10 méter mély karsztüreg. A lelőhelyről gazdag késői kora-pleisztocén fauna került elő. A gerincesek (halak, kételtűek, hüllők, madarak és kisemlősök) mellett előfordulnak az anyagban molluszkahéjak és növényi maradványok is. Jelen munka elsődleges célja volt felderíteni, hogy milyen folyamatok vezettek a maradványok felhalmozódásához, ezáltal a korábbi paleoökológiai eredmények megbízhatósága is vizsgálható. A tafonómiai értelmezés elsősorban a herpetofaunára és a kisemlősökre (cickányokra, denevérekre, pockokra, egerekre, pelékre, mókusokra és nyulakra) alapul.

A kisemlősök valószínűleg bagolyköpet-felhalmozódásból származnak, amire a metszőfogak és az őrlőfogak 20 %-án látható enyhe emésztésnyomok utalnak. Gyakran figyelhető meg elválás a csontok szerkezeti gyengeségi felületei mentén (mint például a fogat felépítő dentin és zománc között), amelyek valószínűleg a felszíni mállás során keletkeztek. A maradványokon előfordulnak bioeróziós nyomok is, vagyis a csontok rövidebb-hosszabb időt tölthettek el a sekély talajrétegben.

A végtagsontok kis részén hegyesszögű törések figyelhetők meg, melyek feltehetően még a fosszilizáció előtt, a friss csontokban található, hossz tengellyel párhuzamos kollagénrostok mentén alakultak ki. Ugyanakkor a törések peremei lekerekítettek és a csontok felszíne koptatott, rajtuk száradási repedések figyelhetők meg, melyek alapján a csontok egy részét feltehetően rövid távú vízszállítás érte. A törések többsége ugyanakkor merőleges a csontok hossz tengelyére. Az ilyen törések pereme kerekített és éles is lehet. Az élesebb törési fel-

zínek a szállítás után, a végső betemetődés során, már a karsztüregben belül alakulhattak ki, miután a kollagénrostok már elbomlottak a csontokból.

A minimum egyedszám (MNI) megállapítása egy adott csoportra több csontvázelem alapján történt. A becslések eredménye alapján a csontok nem egész egyedeket reprezentálnak. A kisebb csontvázelemek, mint például a csigolyák és az ujjpercek alulreprezentáltak, míg a fogak akár kétszer annyi egyedtől is származhatnak, mint a végtagsontok. A jelenséget magyarázhatja, hogy a karsztos üregben uralkodó enyhén savas, korrozív környezetben a kisebb csontelemek elroncsolódtak. A csontok szinte mindegyikén megfigyelhető mangán-oxidos kéreg vagy dendrit, valamint jellegzetes a csontok szürkés elszíneződése is.

A herpetofauna esetében emésztésre vagy vízszállításra utaló elváltozások nem láthatók. A maradványok egy részén szintén megfigyelhetők bioeróziós nyomok. A legfeltűnőbb különbség a kisemlősökhöz képest a csontfelszín erőteljesebb korrodáltsága, ami a karsztüregben belül alakulhatott ki. A csöves csontok törései általában merőlegesek a csontok hossz tengelyéhez viszonyítva. A törések pereme gyakran éles. Az MNI becslések alapján közel egész egyedek találhatóak a mintában. Négy vagy akár hat csigolyából álló asszociált sorok is vannak a maradványok között. Mindezek alapján a békák és a kígyók valószínűleg még életük során eshettek bele a karsztüregbe.

Összességében a Somssich-hegy 2-es lelőhely maradványait két különböző és részben szelektív folyamat halmazta fel, vagyis a megtalált tafocönózis nem tükrözi teljes mértékben a karsztüreg környezetében élt egykori biocönózist. Ezt a jövőben figyelembe kell venni a paleoökológiai értelmezéskor, valamint ezek alapján némileg újra lehet gondolni a korábban levont következtetéseket is.

A kutatás az OTKA K104506 számú projekt támogatásával készült el.

MEZOZOOS FORAMINIFERA VIZSGÁLATOK A DINARIDÁKBÓL (TRIJEBSKE, SZERBIA)

GÖRÖG ÁGNES

ELTE TTK Őslénytani Tanszék, 1117 Budapest,
Pázmány Péter sétány 1/C; gorog@ludens.elte.hu

A Bükk dinári típusú mezozoos képződményeinek foraminifera vizsgálataival elért új biosztratigráfiai eredményeim hatására Milan SUDAR szerb kollégám megkért a Trijebinske (Dél-Szerbia)